

מסורת הש"ס

(א) ר"ה כ"ה; (ב) רש"ל מ"ח;
(ג) הרי"ט י"א; (ד) פסחים
ד. מ"ק כ"ה; (ה) כ"ס;
טקף: ש"ל, (ו) ז"ל מא"י
לנצל, (ז) ז"ל אומר ר"ה,
(ח) [ב"צ קנח: (ט) נ"ע]
מוספי חולין י"ח: ד"ה
כ"ן].

תורה אור השלם
1. לא יסור שבט מיהודה
ותחוקק מבין רגליו עד כי
יבא שילו וְלו יקרות
עמים: בראשית מ"ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דגמירנא
שמועות ודינן: (ב) ד"ה
מהכא וכו', דבבל למידן:
(ג) תוס' ד"ה ז' וכו' או
אם היה הלוח אינו רואה
לדון: (ד) ד"ה ואלו לא וכו'
ואם היה מומחה לבית דין
פטור לך נחלא:

מוסף רש"י

שרודין את ישראל
בשבת. שמועס על פי
המלכות (בראשית ט"ז י').
רב בר אחיה דהוה בר
אחיה. אינו אצוי שר, כגון
אחיו של ר' חייא היה מן
האב, כדלמירנא אינו מומחה
וטלול ומתא ור' חייא
כולהו בני דר' אחא מכפרי
הוא, ואימא שהיה אמו של
רב, אחותו של ר' חייא
היה מן האב (פסחים ד.)
דר' אחא מכפרי נשא לאה
והוליד ממנה איינו, ממה
ונשא רחל ולי בת מאת
אשר וממנה עולד ר' חייא
ונשא איינו הבת וטלול לכן
רב, וממלא בר בר אינו בר
אחיה דר' חייא ממוסר ובר
אחיה מאמיה (מ"ק כ"ב).

דיני ממונות בשלשה

דן אפילו ציחיד. דכתיב (ויקרא יט) צדק משפט וקצור אין כלן
עירוב פרשיות: דגמירנא. שמועות (א) דינן מרבותי: ופזינא. יודע
אני להוסיף ולישעז טעמים מדעתי: ונקיטנא רשוא. מריש גלותא
דיננא דיני ממונות ציחיד: דיניה לאו דינא. והדר דינא לגמרי:

ואם היה (א) מומחה לרבים דן אפילו יחיד
אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחיד
וכן אמר ר' חייא כגון אנא דן דיני ממונות
ביחיד איבעיא להו כגון אנא דגמירנא
וסבינא ונקיטנא רשוא אבל לא נקיט
רשוא דיניה לא דינא או דילמא אע"ג דלא
נקיט רשוא דיניה דינא ת"ש דמר זוטרא
בריה דר"ג דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב
יוסף א"ל ב"אם קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי
לא זיל שלים ש"מ יכי לא נקיט רשוא דיניה
דינא ש"מ אמר רב יהאי מאן דבעי למידן
דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא לישקול
רשוא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל
לשקול רשוא מבי ריש גלותא פשיטא
מהכא להכא ומהתם להתם (ב) (מהני) ומהכא
להתם (גמי) מהני דהכא שבט והתם מחוקק
כדחגיגא י"א יסור שבט מיהודה יאלו ראשי
גלויות שבבבל שרודין את ישראל בשבט
ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל
שמלמדין תורה ברבים מהתם להכא מאי
ת"ש דרבה בר חנה דן דינא וטעה אתא
לקמיה דרבי חייא א"ל אי קיבלוך עלייהו לא
תשלם ואי לא זיל שלים והא רבה בר חנה
רשוא הוה נקיט ש"מ ימהתם להכא לא
מהני ש"מ ולא מהני והא רבה בר רב הונא כי
הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו
מינייכו נקיטנא רשוא ונקיטנא רשוא
מאבא מרי ואבא מרי מר בר מר' חייא
ור' חייא מרבי במילתא דעלמא הוא דאוקים
להו וכי מאחר דלא מהני רבה בר חנה
רשוא דנקט למה לי הלעיירות העומדים
על הגבולין מאי רשוא כי הוה נחית
רבה בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא
לרבי בן אחי יורד לבבל יורה יורד יורד
ידין יתיר בכורות יתיר כי הוה נחית רב
לבבל אמר ליה רבי חייא לר' בן אחותי
יורד לבבל יורה יורה יורד יורד יתיר בכורות
אל יתיר מ"ש למר דקא קרי בן אחי ומ"ש
למר דקא קרי בן אחותי וכו' תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה וישילא
ומרתא ורבי חייא כולוהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הו' ר"ב בר אחיה
דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחיה דלאו בר אחתיה ואי בעית אימא
על

למר דקא קרי בן אחותי וכו' תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה וישילא
ומרתא ורבי חייא כולוהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הו' ר"ב בר אחיה
דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחיה דלאו בר אחתיה ואי בעית אימא
על

במקום יחיד מומחה קיימי ואפי' שנים נמי דנין את האדם בעל כרחו אלא דאיקרו צית דין חלף דאי
הו' צ"ד חלף והא דתנן (לקמן דף כג.) זה צורר לו אחד וזה צורר לו אחד משמע דמדעתו אין בעל כרחו לא הני מילי כשאומר לא אדון לפני
זה אלא לפני זה אצל אס אמר שלא יצא כלל לצ"ד או אס (א) הוה לזוה ואינו רואה לדון כלל צעירו כופין אותו ודינן אותו בעל כרחו:
כגון אנא דן דיני ממונות ביחיד. והא דתנן במסכת אבות (פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחיד שאין דן יחיד אלא אחד הקצ"ה ענה טובה קמ"ל
שלא יטעה והא דלמר כגון אנא כו' היינו כלומר יכול לדון ולא שהיה דן אי נמי רגיל היה דניין ואין לחוש שמה יטעה: **ואי לא ידע**
ש"מ. פירש בקונטרס ואי לא כגון דלמרי ליה דינית לן דין מורה וקשה דאס כן מאי דייק מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביד נמי מה ששנה
עשו וישלם מצינו כדמוכח לקמן (דף א.) דפריך לרבי אבהו מדן את הדין ומוקי לה דקצלה עליה ונשאניו מומחה איירי דהא קמני סיפא
ואס היה מומחה (י) לרבים פטור לך נחלא ואי לא דלא קצולן עלייהו כלל: **דהכא שבט** והתם מחוקק. משמע דשבת עדיף והא דלמר
בפרק מקום שנהגו (פסחים דף ג.) ואס אכל (א) מצבל לא"י כיון דלנן כייפינן להו עבדינן כוונתיה (א) ואומר רבינו תם דה"מ כמילתא דליסור והימר
דכני א"י חכימי טפי (א) דאירא דא"י מחכים כדלמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדין תורה ברבים אכל לענין הפקעת ממון לייסור דהפקת בית
דין הפקר עדיפי בני צבל דאיקרו שבת שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דראש גולה מזכרים ונשיא שצ"י מנקבות כדלמר
צירושלמי: **רבה בר חנה.** גרסינן דאי רבה בר בר חנה א"כ היה צן צנו של חנה והכא משמע דצן אחיו של ר' חייא היה וחנה אחיו של
ר' חייא היה כדלקמן אצל רבה בר צ"ב חנה דכחילי הש"ס היה צימי ר' יוחנן וצן צנו של חנה להכי קאמר בר צר וי"מ דשם אצוי בר חנה
ולא יתכן כדלמר כדמוכר את הספינה (ב"ב דף עז.) כל בר חנה סיכסא: **נקיטנא רשוא** **מאבא מרי** **ואבא מרי** **פ"י** ואכא מרי
נטל רשות מרד דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות כענין שמצינו (לקמן דף יג.) לענין דיני קנסות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך ויהיב ליה רשותא
למידן דיני קנסות כדלמירנא (שם) בדם זכור אותו האדם לטוב שאלמלא הוא צטלו דיני קנסות ואע"פ שהוצרך רבי חייא לטול רשות מרבי צבציל
רבה בר חנה ורש שמה צעירו של רבי היה ובעירו לא היה רשאי אדם ליתן רשות אלא רבי אכל אין סבא לומר דרבה בר הונא היה צימי רבי:

פרק ראשון סנהדרין

ואם היה מומחה לרבים כו'. פירש הקונטרס דכתיב צדק משפט
וקצור אין עירוב פרשיות כתיב כאלן וקשה דא"כ תקשה ליה
הך צרייתא לר' אבהו דלמר שנים שדנו אין דיניהם דין לד"ה וע"כ
דמשמע לפי הקונטרס דלמאן דלית ליה עירוב פרשיות אין יכול לדון
יחיד והא רב יוסף ס"ל צ"ב המרגש

(גיטין דף פח.) דזהודלות והלואות
עבדינן שליחותיהו אלמא חית ליה
עירוב פרשיות ואפ"ה משמע צמקון
מעובדא דמר זוטרא דלית ליה לרז
יוסף דחיד מומחה דן ואפי' יחיד
ועוד מדקאמר צמקון אצל לא נקיט
רשוא דיניה לאו דינא משמע דסבר

כ"י אבהו ואפי' הכי יחיד מומחה דן
דלשמואל אפילו יחיד שאינו מומחה
דינו דין ללא דוקא נקט שמואל
שנים כמו שארשד לקמן צע"ה ודוחק
לפרש דיניה לאו דינא לכתחלה לך
נ"ל דאפי' למאן דצעי ג' מומחין
מדלוריימא תקנתא דרצנן היא דחיד

מומחה לרבים דן אפי' יחיד והשם
הא דקאמר דיניה לאו דינא לאו
אכגון דרז נחמן קאי דלחיו סבר
לה כשמואל לקמן דשנים שדנו דיניהן
דין אלא אכגון אלא דר' חייא קאי
דלית ליה דשמואל ולהאי פ"י הא
דפריך לקמן (דף יג.) לר' אבהו מדן
את הדין ה"מ לשנויי דמירי ציחיד
מומחה לרבים ומיאו קשה דצפיק
רואהו צית דין (ר"ה דף ט.) משמע
דמדלוריימא קאמר דמומחה לרבים
דן ציחיד דתנו התם שאין היחיד
לקמן ע"פ זמנו ומפרש בגמרא
דאיצטריך למימני דלא חיימא דנאמן
מידי דהוה איחיד מומחה דהכא
ופריך ואימא ה"נ ומשני אין לך
מומחה יותר ממשה ואי מדרבנן מאי
מיימי ממשה וי"ל דהתם פריך ומשני
למ"ד לעיל דבר מורה חד נמי כשר:
מומחה לרבים כו'. אע"ג דלא
מומחה לרבים היינו

גמירנא וסבינא כדמסקי מ"מ הא
דקאמר לקמן זוה צורר (דף כג.) לעולם
פוסל והולך עד שיקבל עליו צפני
צ"ד שמומחה לרבים לאו דניצעי
גמיר וסביד כ"י חייא ורז נחמן דהתם
צ"ד קאמר וכיון ששם ג' אפי' סתם
צני אדם מומחין לרבים אצל יחיד לא
חשיב מומחה לרבים עד דגמיר
וסביד: **דן אפי' יחיד.** ויכול לכוף
את האדם בעל כרחו דאי דקצלה
עליה אפי' שאינו מומחה נמי ומכאן
דסתם ג' יכולין לדון את האדם בעל
כרחו כשאנו רואה לצל לצ"ד דהא ג'

דאי צ"ד חלף והא דתנן (לקמן דף כג.) זה צורר לו אחד וזה צורר לו אחד משמע דמדעתו אין בעל כרחו לא הני מילי כשאומר לא אדון לפני
זה אלא לפני זה אצל אס אמר שלא יצא כלל לצ"ד או אס (א) הוה לזוה ואינו רואה לדון כלל צעירו כופין אותו ודינן אותו בעל כרחו:
כגון אנא דן דיני ממונות ביחיד. והא דתנן במסכת אבות (פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחיד שאין דן יחיד אלא אחד הקצ"ה ענה טובה קמ"ל
שלא יטעה והא דלמר כגון אנא כו' היינו כלומר יכול לדון ולא שהיה דן אי נמי רגיל היה דניין ואין לחוש שמה יטעה: **ואי לא ידע**
ש"מ. פירש בקונטרס ואי לא כגון דלמרי ליה דינית לן דין מורה וקשה דאס כן מאי דייק מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביד נמי מה ששנה
עשו וישלם מצינו כדמוכח לקמן (דף א.) דפריך לרבי אבהו מדן את הדין ומוקי לה דקצלה עליה ונשאניו מומחה איירי דהא קמני סיפא
ואס היה מומחה (י) לרבים פטור לך נחלא ואי לא דלא קצולן עלייהו כלל: **דהכא שבט** והתם מחוקק. משמע דשבת עדיף והא דלמר
בפרק מקום שנהגו (פסחים דף ג.) ואס אכל (א) מצבל לא"י כיון דלנן כייפינן להו עבדינן כוונתיה (א) ואומר רבינו תם דה"מ כמילתא דליסור והימר
דכני א"י חכימי טפי (א) דאירא דא"י מחכים כדלמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדין תורה ברבים אכל לענין הפקעת ממון לייסור דהפקת בית
דין הפקר עדיפי בני צבל דאיקרו שבת שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דראש גולה מזכרים ונשיא שצ"י מנקבות כדלמר
צירושלמי: **רבה בר חנה.** גרסינן דאי רבה בר בר חנה א"כ היה צן צנו של חנה והכא משמע דצן אחיו של ר' חייא היה וחנה אחיו של
ר' חייא היה כדלקמן אצל רבה בר צ"ב חנה דכחילי הש"ס היה צימי ר' יוחנן וצן צנו של חנה להכי קאמר בר צר וי"מ דשם אצוי בר חנה
ולא יתכן כדלמר כדמוכר את הספינה (ב"ב דף עז.) כל בר חנה סיכסא: **נקיטנא רשוא** **מאבא מרי** **ואבא מרי** **פ"י** ואכא מרי
נטל רשות מרד דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות כענין שמצינו (לקמן דף יג.) לענין דיני קנסות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך ויהיב ליה רשותא
למידן דיני קנסות כדלמירנא (שם) בדם זכור אותו האדם לטוב שאלמלא הוא צטלו דיני קנסות ואע"פ שהוצרך רבי חייא לטול רשות מרבי צבציל
רבה בר חנה ורש שמה צעירו של רבי היה ובעירו לא היה רשאי אדם ליתן רשות אלא רבי אכל אין סבא לומר דרבה בר הונא היה צימי רבי:

עין משפט
נר מצוה

כט א מ"י פ"ה מהל'
סנהדרין הלכה ח
סמן עשין ח טו"ע ח"מ
סמן ג ספי"ן ג ועין
צנה"ה:
ל ב מ"י שס פ"ו הלכה ג
סמן שס טו"ע ח"מ
ס"י כה ספי"ן ג:
לא ג מ"י שס ופ"ה שס
סמן שס טו"ע ח"מ
סמן ג ספי"ן ג:
לב ג מ"י שס פ"ו הל' ג
סמן שס טו"ע ח"מ
סמן ח ספי"ן ג:
לג ה מ"י שס פ"ד הלכה
די:
לד ו מ"י שס הל' יג:
לז ז ח מ"י שס הלכה יד:
לו ט מ"י שס הלכה ח
ופ"ה מ"י צבורות
הלכה א:

רבינו חננאל

ב"י ואם היה מומחה
לרבים דן אפילו יחיד
וקי"ל דמומחה לא הו'
אלא כרב נחמן אמר רב
נחמן כגון אנא דאענא
דיני ממונות ביחיד. וכן
אנא דגמירנא וסבינא אף
ונקיטנא רשוא א"ד כגון
א"ד חייא ומיבעיא אף
על גב דלא נקיטנא רשוא
דינא דא לא לא
הו' דינא אלא חכם גדול
חשוב בדורו כרב נחמן
וכיוצא בו. פ"י מומחה
מומחה בדינים עד דנקיט
רשוא ופטנא מר זוטרא
א"י קבלוך עלייהו לא
תשלם ואי לא זיל שלם
ש"מ דיניה דינא אפי' ג'
דלא נקיט רשוא וכן
סוגיא דמשפחא. ומסקנא
אמר רב האי מאן דבעי
למידן דינא וכו' טעי
ולייסור לניקוט רשוא
מבי ריש גלותא וכן
אמר שמואל ואיסקנא מאן
דנקיט רשוא מבי ריש
גלותא מבבל לבבל ומארץ
ישראל לארץ ישראל
ומבבל לארץ ישראל נמי
מהני רשוא דבבבל שבת
מחוקק
מיהודה אלו ראשי גלויות
שבבבל שרודין את ישראל
בשבט ומחוקק מבין רגליו
אילו בני בניו של הלל
שמלמדין תורה ברבים
מארץ ישראל לבבל אסיק'
דלא מהני ומאי רשוא
דכי הא דכתב ליה רבי
לרבה בר בר חנה כשיור
לבבל יורה יורד יתיר
בכורות וכתב ליה ר'
(לרבינו) לרב יורד יורה
אבל בכורות לא הרשהו
להתיר משום דהוה רב
בקי במומין ספי הוהו
שרי מומא דלא הו'
ידעי אינשי ואמרי כי
האי גוונא שרא רב והו'
אתו למישרא מום עובר.